

Aki nem állt fel dicsőíteni Sztálint ⁽¹⁾

„Gáspár elvtárs a kongresszusra teljesen készületlenül jött ki. [...] Amikor a Szovjetunió és a népi demokráciák, de még a nyugati küldöttek referátuma is érdekes, tartalmas és kielégítő volt, elvárható lett volna, hogy a világ minden részéből összesereglett küldöttek a magyar népi demokrácia szállítómunkásainak mai helyzetéről valamit megtudjanak. Gáspár elvtárs felszólalása előtt öt perccel kezdte összetakolni beszédét, és az bizony semmi lényegesebbet nem tartalmazott.”

Bevezetés

Az alábbi történet a magyar kiemelt pártkáderek némelyikének rártartásáról és beképzeltségéről, illetve egy lengyel asszony hétköznapi bátorságáról szól 1950-ből.

Az év őszén Varsóban tartotta kongresszusát egy szovjet szatellit-szervezet, a Szállítómunkások Nemzetközi Szövetsége, ahová Magyarországról Gáspár Sándor volt hivatalos. Az elkövetkezendő évtizedekben többek között a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága tagjaként (1962-88), s ezzel egyidejűleg a Szakszervezetek Országos Tanácsának főtitkáráként majd elnökeként (1965-88), illetve a szovjet irányítás alatt működő Szakszervezeti Világszövetség elnökeként (1978-88) is tevékenykedő Gáspár a tárgyalási időszakban a Magyar Szállítómunkások Szakszervezetének főtitkára volt, s ebbéli minőségében kellett beszédet mondania a varsói konferencián.

A lengyel fővárosba való megérkezése után hamarosan konfliktusba keveredett Varjas Miklóssal, a Magyar Távirati Iroda varsói tudósítójával, aki erről feljegyzést készített Szántó Béla varsói magyar követ részére. Szántó régi illegális kommunista volt, 1918-ban részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalapításában, majd a Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos, illetve a magyar Vörös Hadsereg egyik szervezője. Később a Szovjetunióba emigrált, ahol a Szakszervezeti Internacionáléban és a Kommunista Internacionáléban tevékenykedett, valamint 1932-től 1938-ig a Nehézipari Népbiztosság Állami Tudományos Könyvtárának igazgatója Moszkvában. A második világháború kitérője után a moszkvai magyar rádió és a Szovjet Tájékoztató Irodánál dolgozott. 1946-ban tért vissza Magyarországra, egy év múltán a belgrádi magyar követség élére nevezték ki, majd 1948-tól - egészen 1951 nyarán bekövetkezett haláláig - a varsói magyar diplomáciai képviselőket vezette.

Szántó Varjas feljegyzését az ügyről készített saját jelentésével együtt továbbította a budapesti Külügyminisztérium illetékes főosztályára, ami onnan eljutott a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagjaihoz is.

A két dokumentumban leírt események végül is semmilyen következménnyel nem jártak. Sem Gáspárra nézve, akinek a kongresszuson elmondott felszólalása valóban "nem ütötte meg a kívánt mértéket", s ezért beszéde "rendkívül kínos volt a népi demokráciák" és a szovjetek számára, sem pedig - ami sokkal lényegesebb - a tolmács, Barbara Czerwinska tekintetében, aki megmutatta, hogy a sztálini időszakban is voltak gerinces és bátor emberek. Czerwinska asszonyról érdemes tudni, hogy 1939 őszén lengyel menekültként került Magyarországra, s rövidesen az id. Antall József által vezetett Menekültügyi Hivatalban kapott állást, egyfajta összekötőként működött a hivatal és a lengyel menekültek között. 1944 áprilisában a Gestapo letartóztatta Budapesten, és egy németországi koncentrációs táborba hurcolták, ahonnan 1945 kora tavaszán szabadult. 1948-ban települt vissza Lengyelországba, magyar tolmácsként is fordítóként dolgozott. 1956-ban aktív szerepet vállalt a magyar forradalom megsegítésére irányuló nagyszabású önkéntes lengyel társadalmi segélyakcióban. Barbara asszony mai is kitűnő egészségnek örvend, és nagyon szereti a magyarokat.

A két dokumentum feltalálási helye és jelzete:

MOL Külügyi Levéltár LENGYELORSZÁG Tük XIX-J-1-j 20. doboz 27/d 001617/1950 sz.

Források

Feljegyzés

Szántó Béla elvtárs, rk. követ részére

F e l j e g y z é s
1950. október 2-án

A közelmúlt napokban a Szállítómunkások Nemzetközi Szövetségének kongresszusára Varsóba érkezett a Magyar Szállítómunkások Főtitkára, Gáspár Sándor elvtárs, akivel kapcsolatban az alábbi jelentést adom.

Gáspár elvtárral való első találkozásomkor, tehát a bemutatkozásomnál észrevettem velem szembeni barátságatlan és tartózkodó viselkedését, amit természetesen nem tudtam magamnak megmagyarázni. A másnapi találkozásnál azután megemlítette Gáspár elvtárs, hogy panasza van rám, mert vele szemben nem megfelelő módon viselkedtem. Mikor erre bővebb magyarázatot kértem tőle, kijelentette, hogy bár ő nem kívánja, hogy neki udvaroljak, de hát mégsem járja, hogy senki nem törődik vele, Pestről a követséget is értesítették megérkezéséről, de még nem látott senkit. Ezen szokatlan megnyilvánulására megkérdeztem tőle, mióta párttag. Arra gondolva, hogy még a polgári csökevényeket nem sikerült leküzdenie. A válasz lakonikus volt, biztosan régebben, mint te. És rögtön megmutatta Pártkönyvét, megjegyezve, láthatod a tagdíjfizetésből, hogy nemcsak a kötelező tagdíjat fizetem.

Véleményem szerint Gáspár elvtárs, aki mellesleg tudomásomra hozta, hogy országgyűlési képviselő is, az MTI-tudósító legfőbb feladatát abban látja, hogy a küldöttségeket kalauzolja, és szórakoztatásukról gondoskodik. Mondanom sem kell, hogy az elvtársi kapcsolatokat az itt járó küldöttségekkel én mindig fenntartom, de természetesen nem a munkám rovására, és különösképpen nem tanultam meg a kölcsönös kötelező tiszteleten kívül az udvarlást, mert erre sem az illegálisan, sem most semmi szükségünk nincs.

Szükséges ezen kívül Szántó elvtárs tudomására hozni, hogy Gáspár elvtárs a kongresszusra teljesen készületlenül jött ki. Bár nekem elmondta, hogy kijövele az utolsó pillanatig bizonytalan volt, mégis módja lett volna, tekintve, hogy az utolsó felszólaló volt, és így három teljes nap állt rendelkezésére, egy valamirevaló beszédet összeállítania, és nem két percben megtartani összefoglalóját. Amikor a Szovjetunió és a népi demokráciák, de még a nyugati küldöttek referátuma is érdekes, tartalmas és kielégítő volt, elvárható lett volna, hogy a világ minden részéből összesereglett küldöttek a magyar népi demokrácia szállítómunkásainak mai helyzetéről valamit megtudjanak. Gáspár elvtárs felszólalása előtt öt perccel kezdte összetakolni beszédét, és az bizony semmi lényegesebbet nem tartalmazott.

Varjas Miklós

Gáspár Sándor, a Magyar Szállítómunkások Szakszervezete főtitkára - varsói tartózkodása

Szigorúan Bizalmas!
Varsó, 1950. október 3.

Tárgy: Gáspár Sándor, a Magyar Szállítómunkások Szakszervezete főtitkára - varsói tartózkodása

100/szig. biz. - 1950

Mellékelve felterjesztem Varjas Miklós MTI-tudósító hozzám intézett feljegyzését Gáspár Sándor itt-tartózkodásával kapcsolatban. Ehhez a jelentéshez megjegyzem, hogy a Követség tényleg kapott a Külügyminisztériumtól értesítést Gáspár Márton (sic! - T.J.) érkezéséről és arról, hogy a követség legyen segítségére. Mindenkor, amikor valaki érkezéséről értesítés érkezik, a követség a legmesszebbmenő támogatást nyújtja. Mindennek az előfeltétele, hogy az érkező a követségen jelentkezzen. Gáspár itt-tartózkodásáról a lengyel sajtóból értesültünk, csupán itt-tartózkodása harmadik napján jött el a követségre, aztán, hogy a konferencián már fölszólaft. Közben Varjas ugyan nem kimerítően, hanem csak futólag nekem referált a Gáspárral történt konfliktusáról. Különösen nem mutat nagy komolyságra a párttagsági könyvek és szátsz fítogatása.

Varjasnak igaza van, hogy nem az MTI-tudósító feladata a delegáltak ügyes-bajos dolgaival törődni. De nem is a követségé. A delegáltak elhelyezéséről és ügyes-bajos dolgaikkal (sic! - T.J.) mindig a vendéglátó lengyel szervezet gondoskodik. A követség sem kísérőt, sem fordítót, sem gépírónót, sem közlekedési eszközt stb. nem tud adni. A követség feladata, hogy szükség esetén tanácsokat, útbaigazításokat adjon, bankátutalásoknál közreműködjön stb. Gáspár a követségtől semmit nem kért, nem volt itt, és így a követség nem is tudta, hogy neki konkrét formában mire van szüksége. Gáspár elvtársat, úgy látszik, elvakítja - amire Varsóban hivatkozott is -, hogy ő országgyűlési képviselő. Ebből kiindulva kifogásolta a követségi beosztottak előtt, hogy a követségi bejárat előtt miért nincsen portás? Ebből aztán azt a következtetést vonta le, hogy a követségen nincsen éberség. Engem személyesen megkérdezett, hogy a követségi kapuról miért nincsen eltávolítva a régi címer? A kapun persze csak a régi címer külső kerete van meg, de a címet ábrázoló belső rész el van távolítva. A címerkeretnek is az eltávolítása az utcai vaskerítés átalakítását követelné meg, ami nagy költséget okozna. Ha kívánják, beküldöm a kapu fényképmását, hogy lássák, mennyire értelmetlen dolog Gáspár elvtárs okoskodása.

Egy dologban Gáspár elvtársnak van igaza! Varjas a konferenciára elvitte lengyel fordítónőjét is. Amikor néhány hónappal ezelőtt megtudtam, hogy Varjas Barbara Czerwinskát alkalmazta fordítónőnek, én őt figyelmeztettem, hogy illetékes hely információi szerint Czerwinskát fordítási munkák elvégzésére igen, de bizalmas természetű munkákra nem használhatja föl. Czerwinska a követség számára is fordít, de csak otthon, a lakásán. A követség munkahelyiségeibe nem szabad belépnie. Ezt én illetékes szervekkel áttárgyaltam. Más megoldás nincs, mert minden fordító ilyen. Ezek mind 1939-től 1945-ig éltek Magyarországon, és politikailag nem megbízhatók. Én mindezt Varjassal is közöltem, aki elkövette azt a hibát, hogy Czerwinskát elvitte magával a Szállítómunkások nemzetközi konferenciájára, és amikor ott Sztálint fölállva ünnepelték, Czerwinska ülve maradt. Gáspár ezért nagyon helyesen felelősségre vonta Varjast, aki kétségbeesve szaladt hozzám és megkérdezte, hogy elbocsássa-e ezért Czerwinskát. A hiba természetesen nem itt van, azt Czerwinska elbocsátásával nem lehet jóténni, mert ha kapna is egy új fordítót, az sem lesz jobb. A hiba ott van, hogy ő elvitte azt a nőt a konferenciára dacára annak, hogy felhasználhatóságának a mértékére nézve én őt idejében figyelmeztettem. Nincsen semmi garancia, hogy egy másik fordító felhasználásánál nem fog-e - ha nem is ugyanezt -, de egy másik hasonlóan súlyos hibát elkövetni. A garancia csak ott van, ha valaki érti a módját, hogy nem éppen megbízható személyeket is fel tudjon hasznosan használni!

Itt említem meg, hogy Gáspár teljesen felkészületlenül érkezett ide, erre a nagyjelentőségű nemzetközi konferenciára. Semmi magyar anyagot nem hozott magával, és így a magyar mozgalom állásáról nem tudott képet adni a nemzetközi szakmai nyilvánosság számára. Ilyen képviseletnél sokkal többet ér, ha nem küldenek senkit. A lengyel távirati iroda minden küldött beszédét bőven ismertette, Gáspárról csak annyit, hogy felszólaft.

Szántó Béla
rk. követ és megh. miniszter

Címkék:

[MTI](#) ^[2]

[Sztálin](#) ^[3]

[Szakszervezeti Világszövetség](#) ^[4]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[5]

[MDP](#) ^[6]

[külügyminisztérium](#) ^[7]

Kiadás: 4. évfolyam (2004) 2. szám

Forrás webcim: https://www.archivnet.hu/politika/aki_nem_allt_fel_dicsoiteni_sztalint.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/aki_nem_allt_fel_dicsoiteni_sztalint.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mti>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalint>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szakszervezeti-vilagszovetseg>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulugyminiszterium>